

04 Belijdenis doen

Daar staan ze, vijftien jonge mensen tussen de achttien en vierentwintig jaar. Na een seizoen van voorbereiding op de belijdeniscatechisatie staan ze voorin de kerk om voor God en de gemeente hun jawoord te geven. De dominee stelt een aantal heel persoonlijke vragen. Over de gereformeerde leer en de volharding daarin tot in de dood, door de genade van God. Vijftien jongelui beloven om godzalig, eerlijk en onberispelijk in goede werken te zullen leven en te luisteren naar de goede raadgevingen van het ambtelijk gezag in de gemeente.

Maria Pieterella van Campen, wat is daarop uw antwoord? Na haar 'jawoord' geeft de predikant haar een persoonlijke tekst mee: 'Neemt Mijn juk op u en leert van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart en gij zult rust vinden voor uw zielen' (Matth. 11:29). Zo volgen ook de andere doopnamen van de belijdeniscatechisanten. Vijftien maal klinkt een 'jawoord' voor Gods aangezicht en met de gemeente als getuige. Wat is dat een heerlijke, maar ook ingrijpende zaak: 'ja' zeggen tegen God, tegen de gemeente waar je belijdend lid wordt en ook tegen het kerkverband, waarvan de plaatselijke gemeente deel uit maakt. Heere, ik wil U dienen. Gemeente, ik wil mijn krachten en gaven besteden in uw midden en mijn rechten en plichten verstaan. En bij de kerk waarin ik geboren en gedoopt ben, wil ik blijven en dat uitspreken met deze bewuste keus.

Jonge vriend, hoe sta jij tegenover het doen van belijdenis? Ben je er klaar voor? Groei je er naar toe via de belijdeniscatechisatie? Of loop je misschien vast als je denkt aan het spanningsveld waarin je leeft: enerzijds bij God en Zijn dienst te willen horen en misschien anderzijds jezelf afvragen of je wel voldoet aan de vereisten, die nodig zijn om belijdenis te doen. Over dat spanningsveld wil ik aan het eind van dit hoofdstuk iets zeggen. Ik begin met een paar lijnen aan te geven met betrekking tot het belijden in de Schrift, de verhouding tussen belijdenis doen en de Heilige Doop, iets over de praktijk van het belijdenis doen in de loop van de geschiedenis en de vraag van welk geloof je nu eigenlijk belijdenis doet. Eerst de Bijbel.

Belijden in het Nieuwe Testament

Voor belijden en belijdenis worden in het Nieuwe Testament respectievelijk de woorden 'homologeoo' en 'homologia' gebruikt. Homologeoo betekent letterlijk 'hetzelfde zeggen'. Het gaat bij het belijden om het geheim, dat wij hetzelfde zeggen als God zegt in Zijn Woord.

Belijden is eigenlijk gelovig antwoorden op het Woord van God. Met mond en hart, met woord en daad reageren op Gods heilsdaden in de geschiedenis. Naast de letterlijke betekenis van belijden als 'hetzelfde zeggen', vinden we ook betekenisaspecten als: toestemmen, toegeven, plechtig beloven, zich ergens toe verplichten, zich door een gelofte binden en openlijk verklaren. Al die betekenis-elementen doen mee bij de openbare geloofsbelijdenis.

Ik denk aan 1 Timotheüs 6:12, waar Paulus aan zijn geestelijke zoon Timotheüs schrijft: "Strijd de goede strijd van het geloof, grijp naar het eeuwige leven, tot hetwelk gij ook geroepen zijt en de goede belijdenis beleden hebt voor vele getuigen." Paulus bedoelt hier te herinneren aan de geloofsbelijdenis, die door Timotheus is uitgesproken bij zijn doop. In alle andere teksten zien 'belijden' en 'belijdenis' meer op een bepaalde levenshouding die er continue moet zijn, dan op een eenmalige handeling of uitspraak. Hieruit mogen we niet concluderen, dat het bij het belijden alleen zou gaan om een christelijke levenshouding zonder de belijdenis van een bepaalde leer. Integendeel, het gaat erom dat

de fundamentele geloofswaarheden, die we als christen geloven met ons hart en belijden met onze mond, doorwerken in heel onze levenswandel. De ware en goede belijdenis krijgt gestalte in leer en leven; als dat niet het geval is, is het een slecht teken. Belijden en belijdenis zijn dan ook geen vage begrippen. In deze woorden klinken de noties mee van plechtig beloven, met zekerheid uitspreken en daar ook openlijk voor uitkomen.

Maar al komen wij deze aspecten ook tegen in de belijdenisvragen, daarmee kunnen wij onze vorm van openbare geloofsbelijdenis nog niet teruglezen in de Schrift. Omgekeerd betekent dit niet, dat er in het Nieuwe Testament helemaal geen sprake zou zijn van een vorm van openbare belijdenis. Ik denk aan wat er gebeurde bij de uitstorting van de Heilige Geest in Jeruzalem. In Handelingen 2:41 lezen wij, dat degenen die het woord van harte aannamen gedoopt werden. Dit aannemen was een openlijk 'amen' zeggen op wat door de apostelen onderwezen werd.

Alleen door middel van deze belijdenis kon men toegelaten worden tot de heilige doop en zo tot de kring van Christus' leerlingen, tot de gemeente. Deze lijn is in heel het boek van de Handelingen terug te vinden. Denk maar aan de belijdenis van de kamerling, aan wie eerst gevraagd werd zijn geloof te belijden om gedoopt te kunnen worden. Filippus zegt: Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd (om gedoopt te worden). Daarop belijdt de kamerling zijn geloof: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is (Hand. 8:37).

Als wij zo deze voorbeelden overzien, kunnen wij zonder meer de conclusie trekken, dat er in het Nieuwe Testament alleen sprake is van toelating tot de gemeente van Christus en de bediening van de sacramenten door het uitspreken van een openlijke geloofsbelijdenis. Tegelijk moeten wij hierbij de kanttekening maken, dat dit niet betekent, dat deze belijdenis als zodanig uitsluitend uitgesproken kon worden in de openbare eredienst van de gemeente. De kamerling van de Candacé hoefde niet eerst mee terug naar Jeruzalem, hij mocht ter plaatse belijdenis doen en gedoopt worden.

Geloofsbelijdenis en doop horen bij elkaar

Het is duidelijk dat er een hechte verbondenheid is tussen de geloofsbelijdenis en de doop. In de eerste tijd van de christelijke kerk vielen de doop en de openbare belijdenis samen. Het ging om heidenen, die tot bekering kwamen en tot de gemeente werden toegelaten. De doop vond plaats na de belijdenis. Later, toen de Kerk zich meer gevestigd had, werd de kinderdoop algemeen omdat het toen niet zoveel meer voorkwam dat heidenen toetraden tot de gemeente en dan zie je dat de geloofsbelijdenis los gekoppeld wordt van de doop. Niet inhoudelijk, maar temporeel, dus wat de tijd betreft.

Geloofsbelijdenis en doop horen principieel bij elkaar. Alleen, een klein kind kan zelf nog niet instemmen met de waarheid van Gods Woord. Het wordt wel gedoopt, maar de belijdenis wordt uitgesteld tot het kind bewust een eigen antwoord kan geven op Gods Woord. Dat persoonlijke geloofsantwoord krijgt vorm in de liturgie van de openbare geloofsbelijdenis. Zo blijft principieel staan dat de openbare belijdenis niet moet worden gezien als een aanvulling op de doop, maar als een onderdeel ervan.

Het zal nu duidelijk zijn, dat in de begintijd de geloofsbelijdenis en het door middel van de doop ingelijfd worden in de gemeente samenvielen. Toen de kerk na verloop van tijd meer en meer te maken kreeg met een aanwas van binnenuit, moest er een vorm gezocht worden voor de gedoopte kinderen van de gemeente om toegelaten te worden tot de tafel van het Heilig Avondmaal. Ook het geloofsonderricht zelf verplaatste zich meer en meer naar de kinderen. De kerk heeft na de nieuwtestamentische periode in alle tijden op de een of andere wijze een vorm van onderwijs en van belijdenisdoen

vooraf laten gaan aan het deelnemen aan de viering van het Avondmaal.

De praktijk van de catechese in de de kerkgeschiedenis

Het is te begrijpen dat voorafgaand aan de volwassendoop of de openbare belijdenis van het geloof een vorm van catechese (onderwijs) vooraf ging. In de loop van de eeuwen is op verschillende manier inhoud gegeven aan de bijbelse opdracht tot catechese. *In de vroege kerk* werden de catechumenen, die uit het heidendom tot bekering waren gekomen in een periode van drie jaar onderwezen in de christelijke leer en zo via dit onderwijs van de kerk voorbereid op de volwassendoop, die plaatsvond in de paasnacht.

Later, toen het christendom staatsgodsdienst werd, raakte dit onderwijs in verval. Hoewel sommige kerkvaders, zoals bijvoorbeeld Augustinus, ijverden voor dit catechetisch onderwijs, zocht men het hoe langer hoe meer in allerlei uiterlijke vormen. Die lijn loopt door in de Middel Eeuwen. De geestelijkheid geloofde plaatsvervangend voor het gewone gemeentelid. De kinderen werden hoofdzakelijk geoefend in het biechten en ze moesten het 'Onze Vader', de tien geboden en de twaalf artikelen kennen. Zij werden beschouwd als volwassenen in zakformaat en werden opgeleid om mee te doen aan de eredienst. De uitleg van de Bijbel raakte op de achtergrond en de catechese kreeg een sterk ethisch karakter. Ze werd versmald tot het leren van een aantal voorschriften. Al met al een wettische invulling van het geloof.

Ik ga nu voorbij aan het feit dat in de Rooms Katholieke Kerk het belijdenis doen een sacrament werd, het vormsel, waarbij de kerk door de handoplegging en het gebed van de bisschop de genade geeft om het geloof standvastig te belijden.

Toen kwam de Reformatie, waarin de catechese van de jeugd weer helemaal centraal kwam te staan. Gezin, school en kerk werkten hierin nauw samen. Het onderwijs concentreerde zich voornamelijk op de tien geboden en het 'Onze Vader' Ook werd aandacht besteed aan het lezen van de Bijbel, de kerkgeschiedenis en het geestelijk lied. Calvijn schrijft in zijn *Institutie* over het verlangen om de kinderen te onderwijzen. Letterlijk schrijft hij over "een onderwijzing, waardoor de kinderen of de aankomende jonge lieden van hun geloof rekenschap zullen geven." In 1537 schrijft Calvijn dat er een catechismus moet komen, die aan alle kinderen moet worden geleerd. In die tijd legden de kinderen alleen belijdenis af voor de kerkenraad.

Volgens hem is de catechese in eerste instantie de taak van de ouders. De kinderen krijgen dan een paar keer per jaar gelegenheid om door hun predikant onderzocht te worden op hun kennis, alvorens ze toestemming krijgen om deel te nemen aan het Heilig Avondmaal. Een paar jaar later, in 1541 stelt Calvijn een wekelijkse catechisatie in, die hijzelf gaf op zondagmiddag. Die catechisatie loopt uit op het doen van openbare geloofsbelijdenis in het midden van de gemeente. Hij acht het catechetisch onderwijs van groot belang omdat dit het wapen is tegen de onkunde.

Vier keer per jaar werd voorafgaand aan de bediening van het Heilig Avondmaal de gelegenheid gegeven tot het doen van belijdenis. Bij de reformatoren liggen catechisatie, belijdenisdoen en avondmaal in elkaars verlengde. Kinderen deden toen op hun tiende jaar belijdenis. Later werd dat dertien jaar. Calvijn had geen speciale belijdenisvragen. De vragen, die bij de openbare belijdenis werden gesteld, waren catechismus vragen, die heel persoonlijk en direct werden gesteld en beantwoord. Zoals later bijvoorbeeld de Heidelbergse catechismus, die begint met 'Wat is uw enige troost in leven en sterven'? Daar moesten de jongelui persoonlijk op antwoorden: 'Dat ik niet meer van mezelf ben, maar het eigendom van mijn trouwe Zaligmaker'.

Bij het onderwijs binnen de christelijke gemeente lag in die tijd grote nadruk op de eenheid van hoofd en hart. Dat blijkt wel uit de inzet van de Heidelbergse catechismus:

het gaat om de enige troost in leven en sterven, het gaat om kennis en vertrouwen. Heel persoonlijk: wat is úw enige troost?

De nationale synode van Dordrecht achtte de catechese aan de jeugd van groot belang. De voorzitter, Ds. Bogerman zei: "Een grondige catechese is de enige manier om de mensen de beginselen van het christendom in te planten." Men hechtte ook grote waarde aan de huiscatechisatie door de ouders. Dat was de eerste cirkel. De tweede cirkel was de school, waar de onderwijzers de kinderen moesten onderwijzen in de christelijke leer. De derde cirkel was de kerkelijke catechese door de predikanten.

De catechismusdiensten waren in de begintijd vooral op de kinderen afgestemd. Zij moesten in de betreffende zondagmiddagdiensten de catechismuszondag, die aan de beurt was uit het hoofd opzeggen, maar ze moesten ook de betekenis weten. Na verloop van tijd werden deze diensten meer op de ouderen gericht. Het doel van de catechese was om door vermeerdering van de kennis van de gereformeerde geloofsleer uit te komen bij het doen van belijdenis, die in die tijd heel nauw verbonden was met de eerste gang naar het Avondmaal. De synode sprak hierover uit in artikel 61 van de kerkorde: "Men zal niemand ten Avondmaal toelaten, dan die naar de gewoonte der kerk bij dewelke men zich voegt, belijdenis van de gereformeerde religie gedaan heeft, mitsgaders getuigenis hebbende van een vrome wandel."

De latere tijd

Uit het bovengenoemde kunnen wij duidelijk opmaken, dat in de eerste tijd na de Reformatie de belijdenis in direct verband stond met de toegang tot de viering van het heilig avondmaal. De geloofsbelijdenis werd dus echt als geloofsbelijdenis gezien. Geloofsbelijdenis doen was toegang vragen tot het Avondmaal. Het ging dan ook om de vraag of men werkelijk geloofde. Hierbij werd een positief getuigenis aanvaard met het oordeel van de liefde. De belijdenis werd echter wel getoetst aan de levenswandel. Belijdenisdoen en het vieren van het Avondmaal vielen samen.

In de latere tijd van de Nadere Reformatie werd de catechese helaas een stiefkind. De predikanten lieten het aan de schoolmeesters over. Alleen de belijdeniscatechisanten kregen een paar weken les. De nadruk komt meer te liggen op het persoonlijke van bekering en geloofsbeleving dan op de geloofsleer zelf. Daaruit kwam later een ontwikkeling voort waarbij leren en geloven uit elkaar groeiden. Jongeren konden belijdenis doen van het 'historisch geloof' zonder daaraan verbonden het vragen van toegang tot het Avondmaal.

Zo kreeg langzamerhand het belijdenisdoen een andere inhoud. Dit hing onder andere samen met feit dat men om een overheidsambt te bekleden belijdenis gedaan moest hebben van de gereformeerde religie. Het belijdenisdoen kwam los te staan van het ware geloof en van het Avondmaal. Het werd een meer formeel gebeuren waardoor men lidmaat werd van de kerk. Vanuit de kring van de Nadere Reformatie horen wij dan ook menige klacht klinken over het feit dat iedereen zomaar tot lidmaat werd aangenomen en dus tot de tafel van de Heere werd toegelaten. Zo werden lidmaten 'aangenomen' als ze maar twee of drie onnozele vragen konden beantwoorden. Geen wonder dat het met de kennis in sommige gemeenten droevig gesteld was, om over een 'godzalig leven' maar helemaal niet te spreken.

Hiertegen werd door andere predikanten ernstig gewaarschuwd. Zij probeerden te laten zien, dat het bij belijdenis en Avondmaal om zeer gewichtige zaken ging. Dan werden belijdenis en Avondmaal soms weer zo ernstig afgeschilderd, dat bijna niemand belijdenis durfde te doen, laat staan dat men aan het Avondmaal durfde deel te nemen. In de achttiende eeuw zien wij op het punt van belijdenis en Avondmaal een grote

vervlakking, waarop in de negentiende eeuw het Piëtisme en het Réveil weer een reactie vormden. Laatstgenoemden kwamen op voor de echte vroomheid en beschouwden het belijdenisdoen als een persoonlijke keuze.

Naast die genoemde opvatting over belijdenis doen van het 'historisch geloof' valt er vandaag in bepaalde delen van de Gereformeerde Gezindte een kentering waar te nemen in de richting van meer nadruk op persoonlijk geloof. Veel jongeren doen niet meer zo gemakkelijk belijdenis. Ze vinden dat het niet genoeg is om op een verstandelijke manier een aantal waarheden te onderschrijven. Ze vragen naar echt geloof en een wezenlijke vernieuwing van het hart. Bij de keuzes, die gemaakt worden, is over het algemeen bewuster nagedacht over de stap, die ze zetten, bij het doen van belijdenis. Ik denk dat we met die ontwikkeling blij mogen zijn.

Uiteindelijk komt het er toch op neer dat jullie als jongeren de geloofsleer krijgen overgedragen, de Heere Jezus leren kennen en in Hem geloven, Zijn geboden leren houden en een dienende plaats in de gemeente leren innemen. Bij alle verscheidenheid van meningen gaat het toch om leer en leven. De leer van de Schrift en het leven voor Gods aangezicht.

Het gaat om de vorming van jullie als jongeren tot mondige leden van de gemeente. Het gaat uiteindelijk ook om de vruchten van geloof en bekering, het leren kennen van de enige troost. Catechese is in zeker opzicht geloofsonderricht, dat als het goed is uitloopt op het doen van belijdenis. Dat is niet een eindexamen of de afsluiting van de catechisatie, nee, het gaat om een persoonlijk doorleefde keus voor God en Zijn dienst. Een persoonlijk antwoord op de Heilige Doop. Het gaat om de openbare belijdenis van het geloof. En neem dat geloof maar in de dubbele betekenis van het woord als 'het geloof dat geloofd wordt' en 'het geloof waarmee geloofd wordt'. Het gaat om de geloofsleer van de kerk, de inhoud van het belijden, maar het gaat ook om de persoonlijke keus van de catechisant, de daad van het belijden. Die twee polen moeten we bij elkaar houden in één-en-hetzelfde spanningsveld. Die bijzondere toespitsing naar de persoonlijke geloofsbeleving maakt een heel belangrijk onderdeel uit van de belijdeniscatechisatie. Dat 'bevindelijk' element van de praktijk van het geloofsleven in de verborgen omgang met God en het belijden met woord en daad onder de mensen is de kern waar het om gaat bij het doen van openbare belijdenis.

Van welk geloof doe je belijdenis?

Waar gaat het nu eigenlijk om bij het doen van openbare belijdenis des geloofs? Dat is de vraag waar veel belijdeniscatechisanten steeds weer mee zitten. Van welk geloof doe je belijdenis? Gaat het alleen maar om een verstandelijk erkennen van de waarheid, of om de belijdenis van je persoonlijke geloof? Zeg je dus 'ja' op de vraag of je zelf het ware geloof deelachtig bent?

Daar wordt nogal verschillend over gedacht. De één houdt het op het belijdenis doen van het historisch geloof. Dus dat je verstandelijk voor waar houdt, wat er in de Bijbel staat. Dan wordt gezegd: we doen belijdenis van de 'waarheid'. Maar het is toch onmogelijk om de 'waarheid' lief te hebben zonder Jezus lief te hebben? Hij zegt toch zelf: Ik ben de Waarheid (Joh. 14:6). Anderen leggen juist grote nadruk op het feit dat je belijdenis doet van je geloof. En er is maar één echt geloof, en dat is het zaligmakend geloof. Dus dat je echt met je hele hart gelooft, wat God in Zijn Woord heeft geopenbaard tot onze zaligheid. Dan belijd je zelf ook echt deel te hebben aan het door God beloofde heil. En wat is nu belijdenis doen? Welke van de twee genoemde meningen is juist?

Belijdenis doen is in ieder geval antwoord geven op je doop. We hebben het teken en zegel van het genadeverbond ontvangen bij onze doop. Maar je weet ook wel, dat je

alleen door het oprechte geloof werkelijk deel krijgt aan de Middelaar van het genadeverbond (Christus) en Zijn weldaden. Als je dus je doop voor je eigen rekening gaat nemen, zul je toch niet met minder toe kunnen, dan met het ware geloof. Het historisch geloof geeft geen deel aan Christus. En we moeten het doen van belijdenis toch zien als een geloofsmatig vervolg op de doop. In de volwassendoop is het alles nog één: het geloof belijden en de doop ontvangen als een teken en zegel van Gods genade.

Toen jij als kind gedoopt werd, hebben je ouders beleden dat je 'in Christus geheiligd bent'. Dat betekent dat je bent afgezonderd van de wereld maar ook positief bestemd voor de dienst van God. Als je belijdenis doet, zeg je daar volmondig 'ja' op. Je belijdt: Heere, ik ben niet alleen ervoor bestemd om U te dienen, maar ik wil dat ook graag. Het is mijn hartelijke begeerte om U lief te hebben en te dienen. Om die 'nieuwe gehoorzaamheid', waartoe de doop vermaand en verplicht in praktijk te brengen. En die nieuwe gehoorzaamheid houdt in dat je de drie-enige God wil liefhebben met heel je hart en dat je niet wereldgelijkvormig wil leven maar in een nieuw godvruchtig leven.

Uiteindelijk kom je op een leeftijd dat je niet meer in je ouders gerekend kunt worden. Je wordt op alle terreinen van het leven volwassen, je maakt je eigen keuzes, je hebt je eigen bankrekening en je bent oud genoeg om zelf verantwoordelijkheid te gaan dragen. Daarom neem je als je belijdenis doet ook de verantwoordelijkheid over, die je ouders tijdelijk voor je godsdienstige opvoeding en je leven voor Gods aangezicht gedragen hebben. Er wordt wel eens gezegd: je neemt je doop over. Calvijn zegt van zijn belijdeniscatechisanten: 'Zij moeten tot belijdenis komen van het geloof waarvan zij geen getuigenis hebben kunnen geven bij hun doop'.

Daarom vraagt de kinderdoop om het vervolg van de belijdenis. En dat is niets anders dan met Ruth het onheilige Moab verlaten en de Heere ootmoedig vrezen. Je moet meer hebben dan een beschouwende kennis. Je moet het 'echte leven' van de godzaligheid proeven. Je hebt de goede strijd van het geloof te strijden. Daartoe worden we geroepen bij het doen van belijdenis (1 Tim. 6:12). Met minder mag niemand genoeg nemen. Jullie niet, de kerkenraad niet en God kan dat ook niet - al oordeelt alleen de Heere over ons hart en niet de kerkenraad.

Er wordt bij het doen van belijdenis in het openbaar aan ons gevraagd: "Beloofst u, overeenkomstig deze leer, eerlijk en onberispelijk steeds uw leven te zullen inrichten, en uw belijdenis met goede werken te zullen versieren?" Zo luidt de derde belijdenisvraag van Voetius. In sommige kerken worden andere belijdenisvragen gesteld, maar die komen wel op hetzelfde neer. En daarop gaan we 'ja' zeggen, nadat we op de catechisatie geleerd hebben, dat goede werken alleen maar kunnen voortkomen uit een oprecht geloof. We kunnen het dus zo niet wenden of keren, of er wordt toch gevraagd naar het zaligmakend geloof. Onder de klem daarvan mag niemand zichzelf uitworstelen.

Misschien denkt iemand: als de zaken er zo voor staan, kan ik meer beter helemaal geen belijdenis doen. Maar, beste vrienden, dat is ook een belijdenis! Niet kiezen op het moment dat het gevraagd wordt, is ook een keus. Jozua vraagt op een beslissend moment aan het volk Israël: "Kiest dan heden wie gij dienen zult" (Jozua 24:15). Geen belijdenis doen betekent je doop verachten en Gods belofte bij je doop verwerpen. 'Nee' blijven zeggen tegen die God, die openlijk heeft verklaard dat Hij onze God wil zijn. Je kunt niet halfslachtig dooplid van de gemeente blijven en in het dagelijks leven alle verantwoordelijkheden wel dragen. Dan verloochen je het merk- en veldteken van Christus (NGB art. 34) op je voorhoofd. De doop verplicht tot het doen van belijdenis. Je wordt opgeroepen om de Naam van de Heere te belijden voor de mensen. En de Heere vraagt dat we dat met heel ons hart zullen doen (Rom. 10:9).

Belijdenis en Avondmaal

En als we belijdenis gedaan hebben, moeten we dan ook aan het Avondmaal gaan? Is er een verband tussen die twee? Luister eens naar wat de synode van Dordrecht in 1618-1619 hierover heeft gezegd in artikel 61 van de kerkorde: "Men zal niemand ten Avondmaal des Heeren toelaten, dan die naar de gewoonte der kerk bij dewelke hij zich voegt, belijdenis van de gereformeerde religie gedaan heeft, mitsgaders getuigenis hebbende van een vrome wandel".

De predikanten werden vermaand tot het doen van belijdenis van het geloof alleen toe te laten "zij die het onderwijs met enige vrucht kunnen volgen en van wie zij weten, dat zij bekommerd zijn met de zaligheid van hun zielen". Onze gereformeerde vaders zeggen dus kort en goed: belijdenis doen is toegang vragen tot het Heilig Avondmaal. Zo staat het ook in het 'Kort Begrip' (een samenvatting van de catechismus voor belijdeniscatechisanten), met grote letters gedrukt: "Voor hen, die zich willen begeven tot des Heeren Heilig Avondmaal". Dat betekent natuurlijk niet, dat je naar het Avondmaal 'toegedreven' wordt, of dat het een automatisme is. Als het goed is verlang je er juist naar om deel te mogen nemen aan de bediening van het Heilig Avondmaal.

Dus kort gezegd: belijdenis en Avondmaal zijn niet van elkaar te scheiden, maar ze zijn wel onderscheiden. Door je belijdenis krijg je een 'kerkelijk recht' om aan het Avondmaal deel te nemen. En als de Heilige Geest het ware geloof in je hart heeft gewerkt, krijg je daartoe een 'goddelijk recht'. God heeft in ieder geval recht op een eerlijk 'jawoord' als antwoord op onze doop en niet op een halfslachtige dooddoener. Hij zegt: "Mijn zoon, geef Mij uw hart". De Heere ziet echter niet alleen tijdens een Avondmaalsbediening het hart aan, maar ook tijdens het doen van belijdenis en ten diepste tijdens je hele leven.

En als God je hart heeft, heeft Hij je helemaal. Dan mag je met je mond de Heere Jezus belijden en met je hart geloven dat God Hem uit de doden heeft opgewekt en dan zul je zeker zalig worden (Rom.10:9). Zo mag de openbare geloofsbelijdenis gezien worden als een uitgesteld onderdeel van de doopliturgie. Alleen zo komt de kinderdoop tot zijn recht. Hoe vertroostend is het dat we bij een kinderdoopdienst mogen zingen: "God zal Zijn waarheid nimmer krenken, maar eeuwig zijn verbond gedenken... ja het verbond met Abraham Zijn vrind bevestigt Hij van kind tot kind". Psalm 105: 5 (berijmd).

We kunnen de vraag opwerpen of bijvoorbeeld in de tijd van de Nadere Reformatie – de periode van veel bekende oudvaders – iedereen die belijdenis deed en aan het avondmaal ging ook echt geloofde. Het antwoord is 'nee'. In die tijd was de Gereformeerde kerk een volkskerk. Het was niet langer nadelig, maar juist voordelig om lid te zijn van de kerk. Anders kon je niet eens bepaalde functies bekleden in het maatschappelijk leven. Dit had tot gevolg dat velen niet meer uit diepe overtuiging belijdenis deden en aan het avondmaal gingen. De predikanten zagen dat wel en waarschuwden er ook tegen. Ze benadrukten dat het nodig was om wederom geboren te zijn om aan het avondmaal deel te nemen.

Dat gold overigens net zo goed voor het belijdenisdoen. De eenheid van belijdenis en avondmaal bleef toch gehandhaafd. Mensen, die openlijk leefden in strijd met Gods Woord werden geweerd. Verder oordeelde de kerk niet over het hart al werd duidelijk geleerd welk geloof er nodig was om belijdenis te doen en aan het avondmaal te gaan. Het feit dat er altijd kaf onder het koren is, was voor hen geen reden om niet het echte vrezen van de Heere te eisen voor het doen van belijdenis. En als wij willen staan in de traditie van de Reformatie en de Nadere Reformatie mogen wij de eisen niet lager stellen.

Een spanningsveld voor veel jongeren

Er zijn jongeren, die oprecht belijdenis doen. Je kent iets van de strijd om in te gaan door de enge poort. Je hebt iets leren zien van de verdorvenheid van je hart, maar ook van de lokkende roepstem van Christus in het Evangelie en er ging liefde branden in je hart voor de Heere. Je strijdt tegen de zonde en wil niets liever dan gehoorzaam zijn aan Gods geboden.

Anderen zien het spanningsveld om enerzijds wel belijdenis te willen doen, maar anderzijds niet te durven zeggen dat je 'echt' gelooft. De Heere is het waard om gediend te worden, maar de vraag is of het je werkelijk om Hem te doen is. Kun je zo wel belijdenis doen?

Weer anderen denken dat ze toch maar beter belijdenis kunnen doen en 'zich bij de kerk voegen' hoewel ze eigenlijk ook wel vinden dat er echt geloof voor nodig is. Zij zien het doen van belijdenis als een mooie afsluiting van de catechisatie en ze willen ook niet buiten de gemeente komen staan. Soms op aandrang van hun ouders of een ambtsdrager doen ze toch maar belijdenis, maar ze zijn in ieder geval niet van plan om ook aan het Avondmaal deel te nemen. Ze beseffen: ik moet eerst wederom geboren worden en Christus leren kennen.

Wie zegt: ik doe alleen belijdenis van het historisch geloof en het daarbij laat, maakt het belijdenis doen tot een uiterlijke vorm. Dan wordt het een verstandelijk toestemmen van de 'waarheid'. Het element van het belijden van de gereformeerde leer is zeer zeker nodig. Maar het begrip 'leer' in het Nieuwe Testament is nooit zonder geloof. Het gaat om de leer van de apostelen, waarin Christus als de Levende op ons toe komt en omhelsd wordt. Met 'leer' wordt bedoeld de levende verkondiging van de apostelen en in die verkondiging is Christus gaan leven voor de gemeente.

Die 'leer van de apostelen' waarin de pinkstergemeente volhardde was ook verbonden met de toepassing van het bloed van Christus. Naar die bevindelijke kennis van de genade van God verlangden ze. Door het werk van de Geest werden ze in de schuld gezet, maar ook in de ruimte. De 'leer' werd beleefd en Christus werd hen dierbaar. Ik kan me niet voorstellen dat er met de tweede vraag van Voetius iets anders zou zijn bedoeld als je belooft om 'in de belijdenis van deze zaligmakende leer standvastig te blijven en daarin te leven en te sterven'.

Die 'leer' moet dus geloofd en beleefd worden en niet alleen verstandelijk aanvaard. In dat spanningsveld staat iedere belijdeniscatechisant. Je bent verplicht om belijdenis te doen, want anders veracht je het verbond dat God met je sloot, toen je gedoopt werd (Ds. Smijtegelt in zondag 28 van de catechismus). Maar alleen een verstandelijk toestemmen van wat je geleerd hebt zonder de beleving van je hart is niet voldoende. We zagen al dat de vragen waar je 'ja' op zegt geen ruimte laten om onbekeerd belijdenis te doen. Uitdrukkelijk wordt in die vragen genoemd 'de genade van God', die in je leven niet gemist kan worden. Ik zeg daar wel bij dat je ook niet 'onbekeerd' voor de klas mag staan en de kinderen onderwijzen of welk ander werk ook ter hand nemen. De noodzaak van bekering en het geloof in de Heere Jezus komt ons overal in de Bijbel tegen. En dat is een zaak tussen jou en God. In dit hele spanningsveld is er ten diepste maar één oplossing, en dat is dat we worden uitgedreven naar Christus, die gezegd heeft: 'Wie tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen' (Joh. 6:37b).

Schriftgedeelten om te lezen

1 Tim. 6:11-16

Romeinen 10:8-17

Jozua 24:14-24

Vragen

1. Waarom is de volgorde van geloof en doop in Mark.16:16 geen argument tegen de kinderdoop?
2. Wat kunnen we antwoorden aan de tegenstanders van de kinderdoop als zij zeggen dat kleine kinderen nog niet kunnen geloven of de betekenis van de doop begrijpen?
3. Waarom is het veelzeggend dat het N.T. zwijgt over de kinderdoop?
4. Bij de doop wordt Gods belofte verzegeld.
 - Waar gaan die beloften over/ wat is de inhoud van die beloften?
 - Kun je iets zeggen over de 'objectieve verzegeling' van Gods kant en de 'subjectieve beleving' van onze kant?
5. Wat betekent 'belijden' in het N.T.?
6. Noem eens twee voorbeelden uit de Bijbel dat de volwassendoop plaatsvond na de belijdenis van het geloof (Hand.2 en Hand.8).
7. Toon eens aan dat zowel bij de kinderdoop als bij de volwassendoop de twee elementen van belijdenisdoen en doop bij elkaar horen.
8. Van welk geloof doen we belijdenis?
9. Hoe zit het met het verband tussen belijdenisdoen of volwassendoop en de viering van het Heilig Avondmaal?
10. In Jozua 24 lees je over de vernieuwing van het verbond. Hoe kunnen wij zoiets in praktijk brengen?